

باسمه تعالی

ملاک های انتخاب دوست از منظر اسلام

شادی پرواز^۱

چکیده

دوست به معنای کسی است که به دیگری محبت می کند؛ و به هم نشینی، معاشرت و گفت و گوی انسان ها با افرادی که به آن ها علاقه دارند دوستی گفته می شود. دوستان به دلیل انس و الفتی که با هم دارند، تأثیر بسزایی بر یکدیگر می گذارند؛ که گاهی این آثار خوب و سازنده و گاهی هم بد و تباه کننده است؛ و باعث ایجاد تغییر در زندگی فرد می شود و مسیر زندگی او را عوض می کند. در قرآن کریم و آموزه های اسلامی نیز بر اهمیت انتخاب دوست نیکو و بررسی ویژگی های او بسیار تأکید شده است. از اینرو این پژوهش به هدف شناسایی ملاک های دینی و اخلاقی انتخاب دوست به بررسی آیات و روایات اسلامی با روش توصیفی پرداخته است و به این نتیجه رسیده است که : ملاک های انتخاب دوست از منظر اسلام عبارت اند از : ایمان، فروتنی و تواضع، راستگویی، خوشرویی دنیا دوست نبودن، حسود نبودن، برخورداری از روح اجتماعی، برخورداری از علم و خرد، خیرخواهی و انصاف، نداشتن نفاق و دورویی و بخشندگی و سخاوت داشتن است.

کلید واژه : دوست، دوستی، ملاک انتخاب دوست

^۱ - سطح ۲، مدرسه علمیه ام ابیها (سلام الله علیها)

انسان ذاتا یک موجود اجتماعی است و در زندگی اجتماعی داشتن دوست و هم نشین یک امر اجتناب ناپذیر است. انتخاب دوست یک نقش سرنوشت ساز و اساسی در زندگی هر انسانی ایفا می کند و دوستی با فرد مناسب و هم سو با معیارهایی که در دین اسلام برای دوست گزینی مطرح شده، باعث میشود تا فرد به رشد و تعالی و رستگاری دست یابد از آنجا که دین اسلام، دین تکامل انسان است و هدف آن، ایجاد جامعه‌ای مطلوب بر پایه‌ی ارزش‌های انسانی و اسلامی می‌باشد، انتخاب دوست نقشی اساسی در دستیابی انسان به سعادت حقیقی در دنیا و آخرت ایفا می‌کند. قرآن کریم در سوره ی فرقان به این نکته اشاره دارد و این گونه می فرماید «و به خاطر آور روزی را که ستمکار دست خود را به دندان می‌گزد و می‌گوید: ای کاش با رسول خدا راهی برگزیده بودم، ای وای بر من، کاش فلان شخص گمراه را دوست خود انتخاب نکرده بودم. او مرا از یادآوری حق گمراه ساخت، بعد از آن که یاد حق به سراغ من آمده بود.»^۱

دوستان برای یکدیگر همانند آینه هستند که رفتار و کردارشان بر هم بسیار اثر گذار است، چه بسا انتخابی اشتباه و هم نشینی با افراد نامناسب سبب زیان‌ها و حسرت‌های جبران ناپذیری برای انسان شود و نکته‌ی دیگری که انتخاب دوست خوب را حائز اهمیت می‌کند این است که دوستی با بندگان شایسته‌ی خداوند مقدمه‌ای است برای دوستی با حق تعالی. دوستی با دوستان خدا، سبب دوستی با او می‌گردد که بالاترین نعمت هاست و در کلام معصومین و بزرگان دین نیز آمده است و خواسته‌ی قلبی همه آنها بوده است. پس آشنایی با معیارها و ملاک‌هایی که اسلام برای انتخاب و گزینش دوست مطرح کرده است. لازم و ضروری است آثار قابل‌ذکری در این زمینه به رشته‌ی تحریر در آمده است؛ از میان آنها می‌توان به آثار زیر اشاره کرد:

کتاب آئین دوستی اثر غلامرضا بهرامی در سال ۱۳۸۴ و توسط انتشارات دلیل ما چاپ شده است که در آن نویسندگان پیرامون معیار و ملاکهای انتخاب دوست با استناد به قرآن و احادیث می‌پردازد که نسبت به سایر کتب مطالب کامل‌تر و طبقه‌بندی بهتری دارد.

مقاله‌ی آئین دوست‌یابی در سخنان امام رضا (ع) نوشته‌ی مرتضی رحیمی در سال ۱۳۹۵ توسط نشریه‌ی فرهنگ رضوی به چاپ رسیده که به ویژگی‌های دوست خوب و آداب دوستی از نظر امام رضا (ع) پرداخته است. تفاوت مقاله‌ی حاضر با آثار مشابه این است که این نوشتار ملاکها و ویژگیهای دوست را در کتب و

مقالات مختلف جمع آوری کرده است و به معیارهای انتخاب دوست به صورت جزئی تر پرداخته است. مقاله ی حاضر با هدف رسیدن به پاسخ سوال زیر به روش کتابخانه ای به جمع آوری مطالب پرداخته است:

ملاک های انتخاب دوست از نظر اسلام چیست؟

۱- مفهوم شناسی

معنای لغوی: در لغت نامه فرهنگ فارسی در تعریف واژه ی دوست آمده است که به معنای عاشق، معشوق، یاور و رفیق است.^۱ و در فرهنگ نامه عمید نیز به معنی یار، همدم، رفیق مهربان، دوست دارنده آمده است و با کلمات آشنا، حبیب و خلیل نیز مترادف می باشد.^۲

معنای اصطلاحی: علامه طباطبایی در تفسیر المیزان در توضیح کلمه ی «أخلاء» که مترادف و هم معنای دوستی است این چنین بیان کرده است:

أخلاء جمع خلیل به معنای دوست است و اگر دوست را خلیل گفتند، بدان جهت است که آدمی خُلت یعنی حاجت خود را به او می گوید. مراد از أخلاء مطلق کسانی است که به یکدیگر محبت میکنند. چه متقین اهل آخرت که دوستی شان با یکدیگر به خاطر خداست و چه اهل دنیا که دوستی شان به منظور منافع مادی است.^۳ مرحوم فیض کاشانی نیز در تعریف دوستی این چنین می گوید:

دوستی یعنی هم نشینی، معاشرت و گفتگوی انسان با افرادی که به آن ها علاقه و محبت دارد، زیرا با غیر دوست معمولاً کسی قصد معاشرت ندارد. این دوستی و محبت و ارادت یا لذاته است یا مجازی و واسطه ای است که انسان به وسیله ی آن به دوست حقیقی برسد.^۴

۲- ملاک های انتخاب دوست از منظر اسلام

۲-۱- ایمان

۱- معین، فرهنگ فارسی، ص ۴۹۸

۲- فرهنگ عمید

۳- طباطبایی، تفسیر المیزان، ج ۱۸، ص ۱۸۱

۴- فیض کاشانی، محجه البیضاء، ج ۴، ص ۲۹۳

یکی از معیارها و ملاک هایی که برای انتخاب دوست در اسلام به آن توصیه شده این است که با افراد با ایمان دوستی کنید. زیرا یک انسان مؤمن که دین را پذیرفته و به وجود بهشت و جهنم عمیقاً باور دارد و راه عبودیت و بندگی را در پیش گرفته تا به سعادت برسد می تواند دوست مناسبی برای یک مسلمان دانا باشد و او را به خدا نزدیک تر کند و به رستگاری برساند نه کسی که دنیا پرست و بی دین باشد که سبب تزلزل او نیز می شود.^۱ قرآن کریم در این مورد آیه ای را بیان کرده است که مؤمنان را از برقرار کردن پیوند دوستی با کافران و مشرکان و منافقان بر حذر می دارد: افراد با ایمان نباید به جای مؤمنان، کافران را دوست و سرپرست خود انتخاب کنند و هر کس چنین کند هیچ رابطه ای با خدا ندارد.^۲ در این آیه خداوند به مؤمنان توصیه می کند که با مؤمنان دوستی کنند، زیرا دوستی با کافران سبب استعمار و چیرگی بر مؤمنان می شود چون این افراد در ظاهر دوستی و دلسوزی می کنند اما در باطن پی منافع خود هستند. پیامبر اکرم (ص) در مورد دوستی میان مؤمنان این چنین می فرمایند: مثل افراد با ایمان در دوستی و نیکی با یکدیگر هم چون اعضای یک پیکر است که چون بعضی از آن رنجور شود و به درد آید، اعضای دیگر را قرار و آرامش نخواهد بود.^۳ این روایت نشان می دهد که داشتن ایمان برای انتخاب یک شخص به عنوان دوست تا چه اندازه مهم است.^۴

۲-۲- تواضع و فروتنی

تواضع و فروتنی یکی از اصول مهم اخلاقی است که این ویژگی لازمه ی زندگی اجتماعی است. تواضع در روابط اجتماعی چنان حائز اهمیت است که خداوند متعال خطاب به پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «وَ اخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ»^۵ (و پرو بال مرحمت ، بر تمام پیروان با ایمانت به تواضع بگستران).

انسانی که به رغم مقام و مرتبه ی بالایش تواضع می کند، چون کسی است که در موضع قدرت خطا کار را می بخشد و از کیفر او چشم می پوشد. چنین کسی بسیار راحت تر از سایر افراد به دلهای دیگران نفوذ می کند، همان گونه که امام علی (ع) از جمله آثار تواضع و فروتنی را جلب محبت بیان نموده و می فرماید:

۱ - بهرامی، آیین دوستی، ص ۵۷

۲ - آل عمران، آیه ۵۸

۳ - مجلسی، بحار الانوار، ج ۱۱، ص ۱۵۰

۴ - بهرامی، آیین دوستی، ص ۵۹

۵ - شعراء، آیه ۲۱۵

«ثَمَرَةُ التَّوَّاضُعِ الْمَحَبَّةُ» ، (محبت ثمره ی تواضع است)^۱ . افراد فروتن زود تر و در دل ها جا باز می کنند و قلوب مردم به آن ها میل پیدا می کند افراد بیشتری نسبت به دوستی با این گروه میل و رغبت نشان می دهند. به بیان دیگر راه رسیدن به دیگران و داشتن دوستان صمیمی و ارتباط اجتماعی موفق، دست کشیدن از غرور و خود خواهی ، بزرگ شمردن خود و در مقابل روی آوردن به فروتنی و برخورد احترام آمیز با دیگران می باشد^۲.

۳-۲- راستگویی

صدق و راستی یکی از صفات و ویژگی هایی است که در انتخاب دوست باید مورد توجه قرار گیرد. کسی که راستگو باشد ، مورد اعتماد و اطمینان است. امام علی (ع) در این مورد می فرماید: « بر حذر باش از دوستی با دروغگو، چرا که او مثل سراب است» دور را نزدیک و نزدیک را در نظر تو دور جلوه می دهد^۳. دروغ گویی برخلاف راستگویی یک رذیله ی اخلاقی است که سبب تباهی خود شخص و دیگران می شود امام علی (ع) در مورد نتیجه ی دروغ می فرماید: نتیجه ی دروغ، خواری در دنیا و عذاب در آخرت است^۴. پس در می یابیم که افراد دروغگو در نظر دیگران بی اعتبار هستند و در قلب های آنها جایگاهی ندارند. مسلماً دوستی و هم نشینی با افراد دروغگو اثرات نامطلوبی در وجود انسان خواهد داشت^۵.

۴-۲- خوش رویی

ملاک دیگری که اسلام برای انتخاب دوست معرفی کرده است، داشتن اخلاق نیکو می باشد، حسن خلق آن است که فرد به اخلاق و صفات پسندیده انسانی و اسلامی مزین شده باشد و با خوی خوش ، اخلاق نیکو ، اعمال و کردار خود را تطبیق دهد و نحوه ی برخورد و روابط خود با دیگران را تنظیم کند . اهمیت این خصیصه به اندازه ای است که خداوند در قرآن پیامبر خود را با چنین صفتی معرفی می کند^۶. « ای پیامبر در حقیقت تو به خلقی نیکو و عظیم آراسته ای»^۷.

۱ - تمیمی آمدی، غررالحکم، ص ۲۴۹

۲ - خاتمی ساروی، معیارهای رابط اجتماعی موفق از منظر قرآن

۳ - مجلسی، بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۹۶

۴ - تمیمی آمدی، غررالحکم، ص ۲۲۰

۵ - بهرامی، آیین دوستی، ص ۱۴۲

۶ - همان، ص ۸۰

۷ - قلم، آیه ۴

نزدیک، به مردم نزدیک و از جهنم دور است. بخیل از خدا دور، از بهشت دور، از مردم دور و به جهنم نزدیک است.^۱» براساس روایت، انسان بخشنده و سخی به مردم نزدیکتر است تا انسان بخیل، این نزدیکی نتیجه‌ی محبت و الفتی است که میان انسان سخاوتمند و مردم حاکم است زیرا سخاوت ورزی و احسان به دیگران بذر محبت را در دل انسان ها نهاده می سازد، همان گونه که در روایت از معصوم نقل شده: (هرکس به مردم نیکی کند، خواستار دوام محبت از آن ها شود.^۲ برخلاف انسان بخیل، چون نسبت به دیگرانی رحمی نموده و مودت و محبت را به عنوان یکی از عوامل ارتباطی است، از قاموس معاشرت خود حذف نموده است. انسان مومن وقتی می بیند غیر خودش دیگری هم روی این کره ی زمین زندگی می کند، با خود فکر می کند، آن ها نیز مانند او خواسته ها و آرزو هایی داشته و مایلند از نعمت های الهی که خداوند مقررشان ساخته، بهره مند شوند، مورد علاقه و عطوفت قرار گیرند و از مزاحمت دیگران نیز در امان باشند. با این اساس فکری که انسان مومن منفعت طلبی شخصی را صرفاً در نظر نمی گیرد بلکه منفعت و مصلحت عموم افراد را مقدم بر خود می دارد.^۳

۱۱-۲-عدم دورویی

دو رویی آن است که ظاهر حال انسان در برخورد با مسلمانان بر خلاف باطن و سریره اش باشد، در ظاهر نمایش دهد که اهل محبت و دوستی با آنان است، ولی در باطن برخلاف آن باشد، این صفت منشأ بسیاری از مفاسد و مهالک است که دنیا و آخرت انسان را بر باد می دهد، از قبیل سخن چینی، غیبت، ایذاء مومن، سب مومن، هتک حرمت و کشف اسرار و... که هریک سببی مستقل برای هلاکت انسان است.^۴ امام صادق (ع) در مورد عذاب اخروی این افراد این چنین می فرماید: «کسی که مسلمانان را با دوچهره و دو زبان دیدار کند، در روز قیامت در حالی بیاید که دو زبان آتشین دارد.^۵ دوست باید در نهان و آشکار رفتار و سخنش یکسان باشد، این خصوصیت و ویژگی را می توان از سخن امام صادق (ع) برداشت کرد: «نخستین حد دوستی آن است که آشکار و نهان دوست برایت یکی باشد.^۶ کسی که چنین خصلت نا پسندی دارد قابل اعتماد نیست و نه تنها شایسته ی دوستی نیست بلکه دشمن انسان هم می باشد و به او آسیب هم می رساند. این افراد چنان پلید و خطرناک هستند که

^۱ مصطفوی، حسن، مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقة، ص ۲

^۲ تمیمی آمدی، غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۸۶

^۳ خاتمی ساروی، سید عطیه، معیار های روابط اجتماعی موفق از منظر قرآن، ص ۹۱

^۴ محدثی، جواد، برکرانه ی شرح چهل حدیث امام خمینی، ص ۹۳-۹۴

^۵ کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۳۴۳

^۶ شیخ صدوق، الخصال، ج ۱، ص ۲۷۷

پیامبر اکرم (ص) در مورد آن ها می فرمایند: «من هرگز از هیچ یک از ملل جهان برای اسلام ترسی ندارم، فقط از یک گروه شدیداً ترسانم و آنان کافران مسلمان نما و منافق و دورویند که شیرین زبان و خوش گفتارند ولی در باطن از دشمنان اسلام هستند، در گفتار با شما هماهنگی دارند و عملاً یک گام با شما بر نمی دارند»^۱.

شخصی که به دورویی معرفی شد رسوای همه می شود و از مجالس و محافل خود او را طرد می کنند و از کسب کمالات هم باز می ماند^۲. انسان باید بسیار مراقب باشد تا در دام دوستی و هم نشینی با چنین افرادی نیفتند که موجب تباهی دنیا و آخرت او می شود.

نتیجه گیری

انسان ذاتاً یک موجود اجتماعی است و در زندگی اجتماعی داشتن دوست و هم نشین، یک امر اجتناب ناپذیر است. انتخاب دوست یک نقش سرنوشت ساز و اساسی در زندگی هر انسانی ایفا می کند. دوستی با فرد مناسب و هم سو با معیارهایی که در دین اسلام برای دوست گزینی مطرح شده، باعث می شود تا فرد به رشد و تعالی و رستگاری دست یابد و از این رو آشنایی با این ملاک ها بسیار لازم و ضروری است. با توجه به ضرورت این امر مقاله ی حاضر با عنوان: "ملاک های انتخاب دوست از منظر اسلام"، به بیان این معیارها پرداخته است و نتایج حاصل از آن عبارتند از:

۱- ایمان: دوستی با افراد با ایمان سبب تقویت ایمان و دینداری و گرایش بیشتر به خداوند و نزدیکی به او می شود.

۲- تواضع: داشتن تواضع یکی از مهم ترین عوامل ایجاد ارتباط موفق میان افراد است. این ویژگی سبب جلب محبت و نیز تمایل به دوستی میان افراد می گردد.

۳- راستگویی: راستگویی باعث ایجاد اطمینان و جلب اعتماد طرفین می شود، به خلاف دروغگویی که علاوه بر سلب اعتماد باعث تباهی فرد و اطرافیانش می شود.

^۱ سبحانی، جعفر، نظام اخلاقی اسلام: دوست نماها، ص ۲۵

^۲ محدثی، جواد، همان

۴- خوشرویی: داشتن اخلاق نیکو از لوازم یک دوست شایسته است. خوشرو بودن باعث حفظ دوستی و استحکام آن می شود و اگر کسی چنین نباشد، حق دوستی را به جای نیاورده و مستحق دوستی نیست.

۵- عدم دنیا دوستی: دل بستگی به دنیا انسان را از یاد مرگ و آخرت غافل می کند و او را از انجام اعمال شرعی و عبادات باز می دارد، باید از این افراد دوری کرد زیرا هم نشینی و دوستی با چنین اشخاصی زیان بار و سراسر تباهی است.

۶- عدم حسادت: حسادت باعث نابودی ایمان می شود و فرد حسود مورد غضب الهی قرار می گیرد. کسی که دارای این رذیله ی اخلاقی است، آرزوی نابودی داشته ها و نعمت های دیگران را دارد، چنین کسی دشمن اطرافیان خود می باشد و شایسته نیست که با چنین کسی دوست شد.

۷- اجتماعی بودن: کسانی که روحیه ی اجتماعی بودن را دارند، نسبت به دوستان خود احساس مسئولیت دارند و در مواقع نیاز با آن ها هم دلی و هم دردی می کنند. آنها از غرور و خود بینی به دور هستند و با ایمان به خداوند، در صدد رفع مشکلات و گرفتاری ها و ایجاد آسایش و آرامش برای دوستان خود می باشند.

۸- خردمندی: دوستی با افراد خردمند بسیار پسندیده است. زیرا که این دوستی سبب افزایش علم و دانش دوستان می شود و نیز چون خردمندان از روی علم و آگاهی و تفکر سخن می گویند و تصمیم اتخاذ می کنند، منجر به موفقیت و پیشرفت و سعادت دوست خود می شوند.

۹- خیرخواهی: خیرخواهی لازمه ی یک دوستی است. کسی که خیرخواه انسان باشد در صدد رفع عیوب و خطاهای اوست و سازش کاری در مقابل دوست خیانت به او می باشد، چرا که ایستادن در مقابل گناه و خطای دوست و انتقاد سازنده از او موجب اصلاح او و رشد و تعالیش می گردد.

۱۰- سخاوتمندی: یک دوست خوب باید در برابر دوست خود، سخاوتمند و بخشنده باشد، نیاز دوستش را برآورده کند و برای او ایثار نماید، حتی اگر خودش به آن چیز نیاز داشته باشد.

۱۱- عدم دو رویی: برای انتخاب دوست بسیار ضروری است که به این ویژگی دقت داشته باشیم تا فریب دوستی ظاهری و خوش زبانی از روی حيله ی این افراد، را نخوریم. چون این افراد در باطن دشمن هستند و هدف آن ها ضربه زدن و نابودی طرف مقابل است.

فهرست منابع :

*قرآن کریم

۱. ابن بابویه، محمد بن علی، **الخصال**، تحقیق: علی أكبر الغفاری، مؤسسة الأعلمی، بیروت، ج ۱، ۱۴۱۰ ق
۲. ----- آمالی، قم، موسسه بعثت ج ۱، ۱۴۱۷ ق
۳. بهرامی، غلامرضا، **آئین دوستی**، قم، دلیل ما، چ اول (۱۳۸۴)
۴. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، **غررالحکم و دررالکلم**، قم، دارالکتاب الاسلامی، ۱۴۱۰ ق
۵. حسین زاده، یعقوب، آقا زاده، محرم، فضلی خانی، منوچهر، تهران، منادی تربیت، چ ۳ (۱۳۸۱)
۶. احرانی، ابن شعبه، تحف العقول عن آل رسول، (ترجمه: اکبر غفاری)، قم، موسسه نشر اسلامی، ۱۴۱۵ ق
۷. حیدری، علاء، نقش دوستان در زندگی انسان، قم، نور النور، چ اول (۱۳۸۳)
۸. خاتمی ساروی، سید عطیه، معیار های روابط اجتماعی موفق از منظر قرآن، قم، هاجر (۱۳۹۶)
۹. دستغیب، سید عبدالحسین، حسد و دروغ، قم، جامعه ی مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۹۵ ش
۱۰. دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه، قم، انتشارات جلوه ی کمال، چ ۵، (۱۳۹۲)
۱۱. رحیمی، مرتضی، آیین دوست یابی در سخنان امام رضا (ع)، فرهنگ رضوی، سال چهارم، شماره ۱۵، پاییز ۱۳۹۵
۱۲. ری شهری، محمد، دوستی در قرآن و حدیث، ترجمه: سید حسن اسلامی، قم، دارالحديث (۱۳۸۳: ۱۴۲۵ ق)
۱۳. سبحانی، جعفر، نظام اخلاقی اسلام: دوست نماها (تفسیر سوره ی منافقون)، قم، موسسه ی امام صادق (ع)، چ ۴، (۱۳۸۵)
۱۴. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۱۸، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه ی مدرسین حوزه ی علمیه ی قم، چ ۵ (۱۴۱۷ ق)
۱۵. طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الانوار فی غرر الاخبار، (مقدمه نویس: صالح جعفری)، انتشارات المكتبة الحیدریة، نجف اشرف، چ ۲، ۱۳۸۵ هـ ق
۱۶. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، انتشارات امیرکبیر، ج ۱، ۱۳۶۴ ش، چ ۳
۱۷. فیض کاشانی، ملاحسین، المحجة البيضاء فی تهذیب الاحیاء (مترجم: عبدالعلی حاسبی)، مشهد، آستان قدس رضوی، چ ۴، (۱۳۷۴ ش)
۱۸. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، اصول کافی، ج ۲، قم، دارالحديث، چ ۱، (۱۴۲۹ ق)
۱۹. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، دار احیاء التراث، بیروت، ج ۱، ۱۴۰۴ ق

۲۰. محدثی، جواد، برکرانه ی شرح چهل حدیث امام خمینی (ره)، قم، نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه ی خواهران، چ ۷، (۱۳۸۹)
۲۱. مصطفوی، حسن، مصباح الشریعۀ ومفتاح الحقیقۀ منسوب به امام صادق (ع) (ترجمه و شرح: حسن مصطفوی)، تهران، انجمن اسلامی حکمت و فلسفه، ۱۳۶۰
۲۲. معین، محمد، فرهنگ لغت فارسی، تهران، انتشارات هنرور، چاپ دوم (۱۳۸۵)

منابع الکترونیکی :

۱. <http://lib.eshia.ir> کتابخانه فقاها
۲. <http://noorlib.ir> کتابخانه ی نور
۳. www.ghbook.ir - کتابخانه قائمی